

групою, міжгрупові) та володіти прийомами їхнього регулювання; орієнтуватися в стратегіях поведінки в конфлікті, визначати їхню ситуаційну доцільність; сформувані навички науково обґрунтованого аналізу конфлікту та управління його розвитком і завершенням; виробити обґрунтовані уявлення про себе як суб'єкта конфліктної взаємодії, освоїти навички психоемоційної саморегуляції в конфлікті; урахувувати індивідуальність учасників конфлікту з особистісних та адміністративних позицій. Отримані знання, вміння та практичні навички дозволять студентам самостійно і на досить високому рівні вирішувати питання попередження виникнення різних конфліктів, виявляти та усувати причини недостатньої результативності управління та ефективності роботи організації в цілому.

Список використаних джерел:

1. Дуткевич Т. Конфліктологія з основами психології управління: навч. посіб. перевид. Київ: Центр учб. л-ри, 2016. 455 с.

ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА ВЧИТЕЛЯ – СТРИЖЕНЬ ВЗАЄМИН МІЖ СУБ'ЄКТАМИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

*Варакіна Т. П., Пивовар Н. М., Решта Т. М.
Полтава, Україна*

На сьогодні освітня, виховна система України зазнає надскладного процесу модернізації. Наші прагнення пристосовуватися до європейських тенденцій у розвитку освіти часто вінчаються успіхом, хоча бувають і невдачі. Та загалом нинішній розвиток вітчизняної педагогіки – як теоретичної, так і практичної – вибудовує сприятливі умови для діяльності педагогів, і це спонукає їх до особистісного самовдосконалення, адже і шкільному вчителю, і викладачеві коледжу необхідно відповідати новим вимогам, але на кшталт кращих давньоєвропейських. Недарма у розробці «Педагогічної конституції Європи» серед ряду світових лідерів педагогіки брав участь і український професор В. П. Андрущенко [1], а оригінали такого цікавого нам документу як «Педагогічна Конституція Європи» [5], що прийнята у травні 2013 р. у Франкфурті-на-Майні (ФРН) членами Асоціації ректорів педагогічних університетів Європи, зберігаються у металевих капсулах у Національному педагогічному університеті ім. М. П. Драгоманова (Україна) та Університеті Й. В. фон Гьоте (ФРН) [6].

«Педагогічна Конституція Європи» у Розділі 6 «Основні компетенції європейського вчителя» Статтею 6.1. засвідчує: «Головним завданням підготовки європейського вчителя є формування здатності до практичної навчально-виховної діяльності як динамічного поєднання етичних цінностей і когнітивних, метакогнітивних, міжособистісних і практичних вмінь та навичок, знань та розуміння», а статтею 6.2. зазначає: «Основними компетентностями, якими має володіти вчитель ХХІ століття є: 1) комунікативна компетентність

(зокрема, сучасний учитель має вільно володіти кількома європейськими мовами); 2) компетентність самоідентичності; 3) компетентність справедливості; 4) лідерська компетентність; 5) дослідницько-аналітична компетентність; 6) здатність навчатися протягом життя; 7) емпатія – здатність розуміти переживання учня чи студента та співпереживати в процесі спілкування» [5].

Тобто ідея формування саме такого, багатого інтелектуально й духовно образу вчителя, викладача – то ідея відродження справжньої української інтелігентності, котра вже існувала й була у великій пошані вітчизняного соціуму аж до епохи панування ленінської ідеї про «гнилу інтелігенцію», про її місце у суспільстві як далеко неведуче, а саме: принизливого «прошарку». Нині ж, розвиваючи ідею справжньої, непідробної інтелігентності вітчизняного педагога, приходимо до ідеї виховання юних поколінь повагою, самоповагою, миролюбством, дотриманням прав людини, людиноцентризмом, поваги до освіти в загальній атмосфері толерантності, духовності, про що говориться вже у «Преамбулі» згаданої вище «Педагогічної конституції Європи», бо тільки у такій атмосфері й можна виховати молоду людину, яка буде поважати педагога та його працю. І тут же, у своєму передньому слові, ця Конституція, віддаючи «...найвищу шану» [5] уславленим довгою історією світової педагогіки іменам (як Я. А. Коменський, Я. Корчак, Д. Локк, М. Монтессорі, Й. Г. Песталоцці, Жан Піаже, Жан-Жак Руссо) називає й імена українців: А. С. Макаренка, В. О. Сухомлинського.

З їхніх праць, як і з практики мільйонів педагогів, відомо: якщо людина, яку не поважають, офіційно є «педагогом», ефективне навчання неможливе. У екстремальних випадках така ситуація може призвести до великих емоційних проблем для дорослого. Коли жертвою неповаги стає учень, студент, для них наслідки можуть бути набагато серйознішими: вони можуть опинитися в епіцентрі ситуацій переслідування, знущань, що може призвести до дуже серйозних емоційних проблем.

Вище згадана Конституція наголошує: «Підготовка педагогів за єдиною шкалою загальнолюдських цінностей і з урахуванням національних особливостей є тим головним остовом, навколо якого мають здійснюватись модернізаційні та інноваційні процеси педагогічної освіти в сучасному європейському просторі. Європейський учитель покликаний знайти відповіді на виклики епохи» [5]. Бо: «...відмова від командно-адміністративних методів управління і тоталітарних пережитків у педагогіці можлива лише за умови посиленої мотивації щодо демократичної по суті й за формою освіти. Це передбачає становлення сучасної людини як особистості в контексті національно-культурних традицій. Адже побудова демократичних відносин неможлива без формування почуття власної гідності в кожного учасника навчального процесу. Така самоповага ґрунтується на певній історичній і культурній ідентифікації та самоідентифікації індивіда. Складність реалізації цього завдання полягає в тому, що виховання власної гідності необхідно поєднувати із закономірністю оволодіння знаннями і навичками відповідно до найновіших досягнень науки та соціальної практики. Адже лише їх поєднання

забезпечує формування активності й ініціативності особистості, її творчого ставлення до власних професійних і життєвих обов'язків» [2, с. 79]. Тож педагог новітнього часу має не лише «...сприяти входженню учнів і студентів в лоно прогресу наукового знання» [5], але й у той масив «...соціально-практичного досвіду поколінь, загальнолюдського соціокультурного досвіду і цінностей, духу гуманізму і людинолюбства... милосердя і совісті...» [там же], котрий надбала нація і з якого можна черпати методики виховання цноти загалом, поваги до Учителя, а відтак – і самоповаги, зокрема, як до майбутнього вчителя, нехай і не педагога за фахом, але також свого роду вчителя, що можна розуміти й у буквальному сенсі: провідника у життя своїх власних дітей. Так і головною ідеєю педагогіки Я. Корчака була саме повага до дитини, до її думок і бажань, усвідомлення, що всі діти різні, що вони мають право вибору.

У сфері виховання поваги до вчителів, викладачів ставлення до учнів та загальна поведінка кожного вихователя відіграють фундаментальну роль. Як широко відомо, у межах однієї і тієї ж самої школи або ЗВО група учнів, студентів може ставитися до одного зі своїх педагогів з найбільшою повагою, а до іншого – зовсім інакше. Діти і юні, молоді люди природно схильні шукати межі, які перед ними виставляють інші люди, і намагатися їх подолати. Згідно з численними дослідженнями на цю тему, повага досягається тоді, коли у педагогів є чіткі відповідні межі та відкидаються усі спроби дітей перейти їх. Аби досягти найвищого можливого рівня поваги, педагог повинен навчитися не нав'язувати свій авторитет насильницьким шляхом. Звичайно, це досить складно, хоча вже існує немало педагогічних тренінгів, так званих «програм втручання», котрі можуть допомогти напрацювати такі навички. Лише одна маленька деталь у таких програмах: коли педагог звертається до учня, приміром, ще п'ятого класу, на «Ви», – неодмінно отримує у відповідь окрім глибокого здивування ще й глибоку повагу до себе, при тому, скоріше за все, – на решту життя.

Діалогізація навчального процесу є ефективним засобом і стимулом для оздоровлення освітнього процесу і передбачає налагодження зворотнього зв'язку з учнями, щоб діти, в першу чергу, змогли гідно самоствердитися та покращити результати своєї праці. Зворотний зв'язок (фідбек) має спрямувати учня на досягнення мети шляхом узгодження зусиль із бажаним результатом. Наскільки ефективні ці фідбеки та як вони впливають на успішність школярів – дізнавалися британські вчені. Дослідження Teaching and Learning Toolkit показало, що зворотний зв'язок впливає на всі вікові групи школярів: у початкових класах надання відгуку про роботу учня має більший позитивний вплив на успішність (до 7 місяців прогресу), ніж у середніх (до 5 місяців). Цей підхід ефективний для всіх предметів, але найпродуктивніший для математики і природничих наук.

Крім того, експерти підмітили, що для учнів, які мають незначні навчальні досягнення, фідбек важливіший та ефективніший, ніж для тих, хто вчиться успішно. Важливо надавати відгук і тоді, коли все правильно, а не лише тоді, коли учень припустився помилки. Педагогічний діалог забезпечує самовираження учня і суб'єкт-суб'єктний принцип взаємодії педагога та учнів,

що сприяє формуванню особистості.

Повага до особистості учня, студента, має бути поєднана із розумною вимогливістю, і така повага – стрижень взаємин між учителем й учнями. Відома формула А. Макаренка «Якомога більше вимоги до людини і якомога більше поваги до неї» [4] виражає суть цього принципу, який реалізується у стосунках між учителем та учнями, між колективом педагогів і колективом учнів, між учнями.

Цілий ряд експертів від педагогіки вважають: одним з найефективніших методів виховання поваги до педагога є безпосередня й наполеглива сумісна його праця разом із вихованцями над створенням якоїсь цінності обов'язково разом із учнями. Ціннісна ж ідея полягає у тому, аби допомогти дітям розвивати емпатію, уміння почути іншого, управляти емоціями. Коли це досягається, діти перестають зневажати не лише своїх вчителів, чи навіть однолітків, оскільки починають свідомо вникати у ті моральні страждання, котрі завдають.

Минулий рік показав, що українські педагоги навіть в умовах війни, під час блекаутів шукали нові підходи та застосовували нестандартні методи налагодження суб'єкт-суб'єктних відносин зі здобувачами освіти, щоб забезпечити неперервність, гуманність та якість освітнього процесу.

Список використаних джерел:

1. Андрущенко Віктор Петрович : Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Андрущенко_Віктор_Петрович (дата звернення: 11.01.2023).
2. Андрущенко В., Андрущенко Т., Савельєв В. Ціннісний дискурс в освіті (у семи книгах) Книга перша Конституціоналізація освітнього простору Європи: аксіологічний вимір. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Andruschenko_Viktor/Informatsiinyi_vymir_suchasnoi_osvity.pdf? (дата звернення: 13.01.2023).
3. Корчак Я. Як любити дитину. URL: <https://nashformat.ua/products/ebook-yak-lyubyty-dytynu-620217> (дата звернення: 11.02.2023).
4. Макаренко А. С. Про виховання. – К., 1978. – 344 с.
5. Педагогічна конституція Європи. URL: <https://svitovid6.webnode.com.ua/news/pedagogichna-konstitutsiya-jevropi/> (дата звернення: 19.01.2023).
6. «Педагогічна конституція Європи». URL: <https://npu.edu.ua/en/?view=article&id=2284:l-r526&catid=247> (дата звернення: 18.01.2023).
7. Сухомлинський В. О. Лист про педагогічну етику. URL: <https://studfile.net/preview/7856848/page:42/> (дата звернення: 29.01.2023).
8. Сухомлинський В. О. Як виховати справжню Людину? URL: <https://spadok.org.ua/tradytsionalizm/vasyl-sukhomlynskyu-yak-vykhovaty-spravzhniu-liudynu> (дата звернення: 12.01.2023).